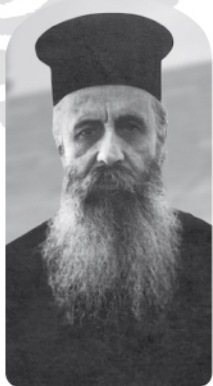

*Toată
viața noastră*

LUI HRISTOS DUMNEZEU

Să o dăm

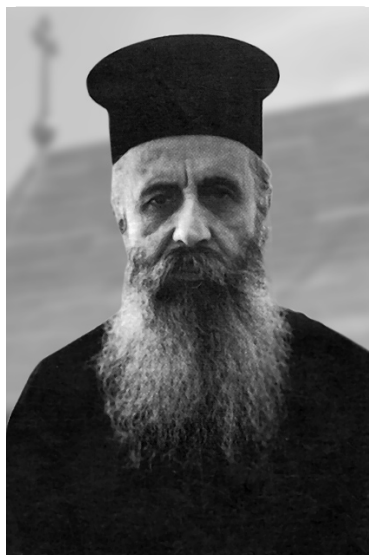
Arhimandrit

EPIFANIE
THEODOROPULOS

PREȘA

ARHIMANDRIT
EPIFANIE
THEODOROPULOS

TOATĂ
VIAȚA NOASTRĂ
LUI HRISTOS
DUMNEZEU
SĂ O DĂM

PREȘA

traducere din limba greacă de
OVIDIU LĂZĂRESCU

---

tipărită cu binecuvântarea

**PREASFINȚITULUI
PĂRINTE GALACTION**

Episcopul Alexandriei și Teleormanului
București 7518 / 2010

CEA MAI ÎNALTĂ FILOSOFIE

*„Pre noi înșine și unii pre alții și toată viața
noastră lui Hristos-Dumnezeu să dăm.”
/Rugăciunea Sfântului Grigorie
Cuvântătorul-de-Dumnezeu/*

Gheronda trăia acest îndemn liturgic, considerându-l chintesența vieții în Hristos. Îl avea scris de mână într'un chip deosebit, și îl oferea ca pe un dar și o neîncetată aducere-aminte că „ale noastre, în mâna lui Dumnezeu sânt.” Cuvintele de mai sus se răsfrâng, prin excelență, în viața lui personală; pentru aceasta, le-am așezat ca titlu de încununare a cărții de față.

ÎN LOC DE INTRODUCERE

„Cuvintele sânt cu adevărat icoane ale sufletului.”

/Marele Vasilie/

*Gheronda, binecuvântarea sfinției
voastre.* **Arhimandritul Epifanie/ A**
Domnului.

Dragostea dumneavoastră. **Arhimandritul Epifanie/ O ai,**
o ai... Eu cu rugăciunea, tu, Iór-
go, cu somnul – în acest fel nu te
folosești cu nimic!

Însă, de data aceasta, fericitul Gheronda a „greșit”! Rugăciunile lui, dragostea și rugăciunea pe care le-a avut ne susțin și ne călăuzesc în continuare. Cei 14 ani care au trecut de la adormirea sa întru Domnul nu au reușit să slăbească acest simțământ, ci, dimpotrivă, l-au adâncit și l-au întărit, întrucât îl simțim pe Gheronda cu noi neconținut. Prezența sa este vie în sufletele noastre. Îl putem vedea cu mintea stând cu mâinile ridicate, aflat într’o neîncetată stare de rugăciune și cerând cu putere: „Stăpâne, fie du-mă în Împărăția ta împreună cu fiii mei duhovnicești, fie șterge-mă din cartea ta.”¹

Întreaga viață a Părintelui Epifanie a fost împlinirea acestor cuvinte: „Dorul tău mă atrage spre tine, Mântuitorule, lauda vieții mele.”² A

---

1 Sfinții Varsanúfie și Ioán, „Cuvinte despre discernământ și liniștire,” vol. 1, Răspunsul 110; editura „Etoimasia.” (n.ed.grec)

2 Sfântul Efreem Sirul, vol. 2, pp. 279-279; Editura „To Perivoli tis Panaghias.” (n.ed.grec)

trăit îndeosebi pentru Dumnezeu și L-a trăit pe Dumnezeu. Cu toate că avea o logică solidă, credința lui nu era ceva contabilicesc, ci trăire și cunoaștere de Dumnezeu. Când vorbea despre Dumnezeu, aveai sentimentul că cele pe care ți le spune le-a discutat cu puțin timp înainte cu El: „Lumina cunoștinței a luminat și a pătruns până în adâncimile Duhului, și cu Dumnezeu cele despre Dumnezeu a gândit.”³

Gheronda a primit de sus harisma învățaturii, cu multă teamă și smerenie, „întru osteneală și supărare, în privegheri de multe ori,”⁴ pentru care, jertfind orice confort, s’a nevoit a o spori nu spre slava sa, ci a lui Dumnezeu Dăruitorul. Părintele Epifanie credea cu tărie că a luat dar și pentru aceea slujea „înțelepților și nepricepuților” ca unul ce „dator sânt.”⁵ Acesta a fost, de altfel, și gândul ce s’a născut în noi când cugetam la cuvintele lui. Căci „Doctorul sufletelor noastre, Cuvântul, ne-a vindecat desăvârșit sufletul cel strâmbat de păcat, prin acest mic ajutor.”⁶

Prin editarea celei dintâi părți a omiliilor, înregistrate pe bandă de magnetofon, îi aducem din nou chipul în fața ochilor noștri. Desigur că este cu neputință să suplinim prezența lui vie, privirea lui scânteietoare și pătrunzătoare și, în general, întreaga atmosferă pe care o făurea în jurul său. Ascultăm însă și acum cu atenție cuvântul său plin de nerv, care trece dincolo de mărginirile firești ale mijloacelor neînsuflețite de înregistrare. Răspunsurile lui sânt limpezi, având prezență de spirit. „Săgețile rânduite ale celui puternic sânt cuvintele bine țintite; ele mișcă inimile ascultătorilor, aruncate fiind să rănească inimile cele simțitoare. Cuvintele celor înțelepți sânt ca țepușele.”⁷

---

3 Sfântul Grigorie Theologul, E.P.E. 6, pag. 240. (*n.ed.grec*)

4 II Cor. 11:27. (*n.tr.*)

5 Rom. 1:14. (*n.tr.*)

6 Sfântul Vasilie cel Mare, E.P.E. 6, pag. 240. (*n.ed.grec*)

7 Idem, E.P.E. 5, pag. 276. (*n.ed.grec*)

Da! Așa este și cuvântul Părintelui Epifanie – cuvânt trezvitor, cuvânt ziditor, aghiografic și de pateric, cuvânt de înțelepciune și plin de har. Fără avânturi retorice și tonalități impresionante. Cuvânt ce s'a vrut simplu și neafectat, ca să fie înțeles și de cei mai de jos dintre frați, pentru care Hristos a murit și a înviat. Cartea de față dorește să dăruiască acest cuvânt poporului lui Dumnezeu.

De bună seamă, nu este ușor lucru să așterni pe hârtie retorica cuvântul rostit. În anumite situații, am întâmpinat greutăți suplimentare. Cu ajutorul și lucrarea lui Dumnezeu nădăjduim că, într'o mare măsură, acestea au fost depășite.

După fericitul Gheronda, este rândul nostru să mulțumim și noi din tot sufletul „tuturor celor ce s'au ostenit pentru ediția de față, îndeosebi Arhimandritului Ioán Kostof și Arhimandritului Daniíl Aerakin. Adu-ți aminte, Doamne, Dumnezeule, de osteneala și iubirea celor doi...”⁸

*Arhimandritul Spiridon
și cei împreună-frați cu mine
întru Hristos*

---

8 Arhimandrit Epifanie Theodoropulos, „Articole – Studii – Epistole,” Athena, 1966, în Cuvântul ediției I și a II-a. (n.ed.grec)

ÎNSEMNARE

Ediția de față, după cum s'a amintit și în introducere, a fost realizată pe baza unor înregistrări pe bandă de magnetofon. Desigur că, plecând de la acest fapt, ea nu se poate constitui într'o serie de omilii sistematizate. Este vorba mai curând de un dialog viu, sub formă de întrebări și răspunsuri.

Fericitul Gheronda, în ultimii ani ai vieții lui pământești, ascultând de dorința și rugămintea noastră stăruitoare, a stat cu noi după Dumnezeiasca Liturghie duminicală ca să ne tâlcuiască Evanghelia și Apostolul Duminicii respective. Dacă începutul comentariilor era mereu legat de mesajul evanghelic, nu același lucru se poate spune însă despre felul în care acestea continuau. O felurime de subiecte neașteptate au ieșit la lumină. Au avut loc discuții aprinse, cu caracter social și bisericesc, dezbătându-se probleme practice ale vieții de familie și de educație a copiilor, nedumeriri teologice mai simple ori mai anevoioase. Consemnarea și organizarea tuturor acestora în capitole aparte nu a fost un proces ușor.

Mai putem spune despre Gheronda că a fost un cunoscător desăvârșit al limbii noastre materne (greaca). Transpunând cuvântului său rostit într'un text menit publicării, trebuia păstrat un echilibru subțire, respectând atât scumpătatea filologică, prin păstrarea acelor elemente ce țin de spontaneitatea și vioiciunea exprimării libere, cât și datoria de a fi la îndemâna tuturor, spre folos duhovnicesc.

Mărimea răspunderii pe care am simțit-o toți cei ce ne-am ocupat de ediția aceasta este legată și de încrederea arătată de Biserică persoanei și lucrării Părintelui Epifanie, un fapt de netăgăduit.

O mare parte din osteneala înregistrării și punerii în ordine a conținutului benzilor magnetice s'a săvârșit prin truda și grija iubitului nostru frate în Hristos, Arhimandritul Ioán Kostof. Această lucrare a sa constituie temelia nu numai a cărții de față, ci și a tuturor cărților pe care Dumnezeu le va îngădui să mai apară în această colecție.

CREDINCIOSUL ÎN SOCIETATEA MODERNĂ

*„Nu mă rog ca să iei pre dânșii din lume, ci
ca să păzești pre ei de cel viclean.”*

/Io. 17:15/⁹

RAȚIONALUL ȘI NEBUNUL

*Gheronda, văzând cele care se
întâmplă în jurul nostru, mă întreb
dacă, până la urmă, oamenii sânt
totuși raționali.*

Arhimandritul Epifanie/ Voi răspunde printr'un cuvânt al Marelui Antonie, din care reiese că oamenii sânt numiți în mod impropriu raționali. „Oamenii se socotesc înțelegători (raționali). Însă pe nedrept, căci nu sânt înțelegători. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar înțelegători sânt numai aceia care au suflet înțelegător, pot să deosebească ce este bine și ce este rău, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțămită către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească oameni înțelegători.”¹⁰ Prin urmare, pentru Marele Antonie, oamenii sânt numiți în mod abuziv raționali. Raționali sânt de fapt cei ce se țin la depărtare de rău și lucrează binele.

Marele Antonie spune că va veni o vreme în care toți oamenii vor înnebuni. Și, dacă vor găsi vreunul care să fie înțelept, îi vor spune: „Țicniture! Ești nebun!” Altfel spus, faptul că marea parte vor fi

---

9 Citatele scripturistice au fost date potrivit ediției Sfântului Sinod din 1914, cu unele îndreptări și uniformizări tacite ale textului. (*n.red.*)

10 „Filocalia,” vol. 1; Editura „Humanitas,” pag. 17. (*n.tr.*)

nebuni îi va determina să le spună celor pe care îi vor vedea așezați și deosebiți de ei: „Ai înnebunit!” Vai, ne apropiem de vremea aceea, dacă nu cumva o și trăim!

ÎNVĂȚĂTURA

Am citit că Sfântul Cósma Etolul a spus că răul va veni de la cei citiți, fapt care poate fi văzut astăzi. Se pune atunci întrebarea: merită să dobândească cineva cunoștințe?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă cunoștințele duc la echilibru, însoțite fiind de conștiință morală, de viață în Hristos, nu ne primejduim. Dacă cunoștințele ne îndreaptă spre ceva contrar

sau ceva fără legătură cu viața în Hristos, atunci sigur din cunoaștere va veni răul.

Dacă viața noastră este „întru Hristos,” cu cât cunoaștem mai mult, cu atât ne dăm seama mai bine de neștiința noastră, smerindu-ne mai mult. Unii dintre Sfinții Părinți au fost, la vremea lor, oameni de știință. Nu era, de pildă, cunoștință omenească din epoca sa pe care Marele Vasílie să nu o fi dobândit. Nu era doar theolog, filosof sau retor la tribunal, era și doctor, naturalist și astronom, la măsurile vremii de atunci. De aceea, omiliile sale din *Exaimeron* fac dovada unei erudiții unice a datelor cunoscute atunci. Nu ne primejduim, deci, din pricina cunoașterii, dacă ea este însoțită de o viață în Hristos.

ASTROLOGIA

Gheronda, ce părere aveți despre cele pe care le spun astrologii?

Arhimandritul Epifanie/ Dacă urmăriți ziarele din ajunul Anului Nou, sânt publicate interviuri cu

tot felul de vrăjitori, mediumi și astrologi despre ce se va întâmpla în

anul ce urmează să vină. Și ei ne spun tot ce îi însuflă... pântecele lor! Despre cele trei mari evenimente care au avut loc în primul trimestru al anului 1986 – despre omorârea lui Palme, primul ministru al Suediei,¹¹ despre nenorocirea cu Challenger¹² și uriașa catastrofă de la Cernóbîl,¹³ nimeni dintre vrăjitori și astrologi n'a spus nimic. Însă vor avea nerușinarea să apară din nou la sfârșitul anului în fața noastră, pentru a ne face profeții pentru noul an ce stă să vină!

Greșesc atât cei ce îi ascultă, dar și acești înșelători! Unii, deci, sânt vinovați pentru prostie, iar ceilalți pentru înșelăciune – ca să nu mai vorbim, bineînțeles, de ziarele care publică aceste tâmpenii, pentru a se vinde.

GRIJA

*Gheronda, ce înțeles are versetul
„blestemat cel ce face lucrurile
Domnului cu lene” (fără grijă)
/Ier. 48:8/?*

Arhimandritul Epifanie/ Lucrurile Domnului trebuie să le facem cu grijă. Trebuie să fii îndeobște sânguincios acolo unde ești angajat, pentru că altfel vei ajunge să fii discutat în consiliul disciplinar. La fel și atunci când ești soț, tată și cap de familie. Dacă aceste lucruri omenești au trebuință să fie făcute cu grijă, cât de mare ar trebui să fie grija noastră pentru lucrarea Domnului? E vorba aici, în esență, de noi, clericii, a căror

---

11 Olof Palme (1927-1986), politician Suedez, asasinat pe 28 Februarie 1986 în urma unui atentat rămas încă neelucidat. (n.red.)

12 Navetă spațială americană, ce a îndeplinit nouă misiuni între 1983-1986; a explodat la câteva secunde după începerea celei de-a zecea misiuni, la 28 Ianuarie 1986, omorând toți cei șapte membri ai echipajului. (n.red.)

13 În 26 Aprilie 1986, unul din reactoarele centralei nucleare Cernóbîl (aflată lângă orașul Pripîiat, în Ucraina de astăzi) a explodat, eliberând în atmosferă un nor radioactiv care a acoperit întreaga Europă, iradiind aproape 600.000 de persoane (4.000 de morți directe) și contaminând o suprafață de zeci de km². (n.red.)

lucrare este în întregime închinată Domnului; însă și voi, mirenii, orice ați dori să întreprindeți, trebuie s'o faceți cu grijă.

Ca și Creștini, trebuie să facem cu grijă chiar și ceea ce ține de profesiile noastre, prin care ne ducem existența, pentru că Dumnezeu cere de la noi o răspundere sporită în orice situație. Un doctor Creștin trebuie să-și facă meseria mai bine decât unul necreștin. La fel când este vorba de un inginer sau un judecător Creștin. Și lista poate continua. Creștinul lucrează întotdeauna conștiincios și nu nedreptățește pe acela căruia îi dă de lucru, nici pe cel care îi dă să lucreze.

CUM SĂ MEARGĂ BINE STATUL?

*Se socotește hoție să telefonezi
interurban de la serviciu?*

Arhimandritul Epifanie/ Bineînțeleș că da. Și nu numai telefoanele interurbane, ci și cele ur-

bane, atunci când sânt de lungă durată. Nu este hoție când se dă telefon acasă pentru a rezolva un anumit lucru urgent sau când se sună la un prieten pentru o anume situație. Însă atunci când soțul își telefonează soția pentru a o ține de vorbă jumătate de oră sau când o doamnă oarecare ori logodnicul vorbesc cu ceasurile la telefon, cu siguranță că se poate vorbi de furt. De ce? Pentru că, dincolo de conversația telefonică făcută pe socoteala serviciului, ea se desfășoară în detrimentul programului de lucru. Atunci când pălăvrăgești nu poți să și lucrezi.

Cândva, i-am telefonat unui văr de al meu, șeful unui serviciu public. Nu am putut să-l prind decât după ce l-am sunat fără succes de 20-30 de ori. Când, în sfârșit, am izbutit să dau de el, îi spun: „Osakis, ca să dau de tine a trebuit să te apelez de 30 de ori.” El îmi răspunde: „Din păcate, am ghinionul ca în birou, afară de mine, să fie numai

femei. Atunci când una încheie de vorbit la telefon, de îndată trece la rând alta; se succed astfel una după alta, flecărind întruna.”

Repet ce am zis. Ceea ce se întâmplă în cazurile acestea se numește furt, întrucât statul te plătește să prestezi o anumită muncă, nu ca să stai sau să te întinzi la vorbă. La firmele particulare acest fenomen nu poate fi întâlnit, pentru că te-ar da de-ndată afară. În cadrul serviciilor publice, cine vorbește de aceste lucruri și cine este interesat să oprească fenomenul? În schimb, un telefon de urgență putem da, dar nu vorbind cu orele și, mai ales, nu convorbiri interurbane, care costă.

Cum să meargă bine serviciile de stat? Ele merg sub capacitatea lor, angajații dau telefoane interurbane, fac în așa fel încât să piardă vremea, sosesc de regulă cu câteva minute mai târziu la serviciu și pleacă mai devreme – așa că serviciile publice ajung să meargă prost. Cine ține la locul său de muncă ca și cum ar fi casa sa? Nimeni. Toți ne raportăm la el ca la ceva străin. Însă serviciul de stat sântem chiar noi înșine. De obicei spunem: „Nu-și fac ceilalți treaba așa cum ar trebui.” Dar oare noi sântem îndeajuns de conștiințioși încât să emitem pretenții asupra celorlalți?

NEDREPTATEA ȘI LIPSA DE LUCRU

Mulți soți spun că se feresc să facă copii deoarece societatea de astăzi este plină de nedreptăți, de aceea îi avortează. Cum vedeți această atitudine?

Arhimandritul Epifanie / Nu o fac din motivul invocat. Nu îi lipsesc pe copii de viață pentru a nu-i preda, chipurile, unei societăți nedrepte. Dacă nu s’ar fi predat mai întâi ei înșiși acestei societăți, ci s’ar fi predat lui Hristos, nu s’ar mai fi gândit să-și omoare copiii. Pentru că, dincolo de toate greutățile, Dumnezeu

este Cel ce le rânduiește pe toate. Nedreptatea nu există numai de astăzi în societate, ci de când este lumea; de când Cain l-a omorât pe Avel și până astăzi, în jurul nostru este plin de nedreptate. Însă câți trăiesc după Hristos încearcă să depășească această situație, având privirea îndreptată către cetatea cea de sus, „al căreia meșter și lucrător este Dumnezeu.” /Evr. 11:10/ „Că petrecerea noastră în ceruri este” /Fil. 3:20/ – chiar dacă oamenii ne-ar nedreptăți sau maltrata, cetatea o avem în ceruri.

În ce-i privește pe cei care își omoară copiii, nu o fac pentru ca să nu-i predea societății inumane și imorale, ci pentru că s’au predat înaintea ei înșiși acesteia.

*Da, dar nu se poate vorbi astăzi de
o criză a locurilor de muncă?*

Arhimandritul Epifanie / De lucru este și prea-este. Aducem Indieni și Albanezi să culeagă măslinile. S’a umplut Grecia de lucrători străini. Astăzi, pentru foarte mulți Greci, a lucra înseamnă a fi funcționar. Eu îmi aduc aminte de colegii mei de facultate, care mergeau în satele lor să culeagă măslinile. Își ajutau părinții la lucrările agricole. Astăzi, dacă cineva absolvă liceul, se gândește de îndată să devină funcționar – sau, dacă nu se poate, măcar să ajungă într’un serviciu public. Am lăsat de izbeliște pământurile roditoare de la țară, să se sălbăticească. Este de muncă, dar nu dorim să muncim. Pentru unii, nu dă bine să presteze muncă manuală.

MUNCĂ PUȚINĂ PE BANI MULȚI!

Arhimandritul Epifanie / S’a întâmpilat odată ca unul din membrii partidului prim-ministrului

Dilighiánnis¹⁴ să meargă la el pentru a-i cere să-i găsească un serviciu care să implice puțină muncă și din care să iasă bani mulți. Dilighiánnis a răspuns la această pretenție zicând:

– Servicii din care să iasă bani mulți nu sânt la îndemâna oricui. Eu nu știu un loc cu muncă puțină și bani mulți. În schimb, cunosc servicii grele cu bani mulți și servicii ușoare cu bani puțini.

– Nu mă interesează, trebuie să-mi găsești ceva, doar sânt membru în partidul tău. Îți asigur 100 de voturi. Trebuie să-mi găsești, după cum ți-am spus, un serviciu plătit foarte bine, care să necesite muncă puțină.

– Fiindcă eu n’am auzit de așa ceva, găsește-l tu și apoi te voi numi pe post.

Omul nostru s’a dus să întrebe în stânga și în dreapta, însă din toate părțile i s’a spus același lucru: „Serviciile grele sânt plătite cu bani mulți, cele ușoare cu bani puțini.”

Persoana respectivă s’a dus într’o bună zi în Piața Constituției. Acolo avea loc un concert susținut de orchestra orașenească. L-a văzut pe cel ce stătea în fruntea lor că ținea o vergea pe care o agita într’o parte și în alta. S’a apropiat de el și l-a întrebat: „Nu-mi spui și mie câți bani câștigi pentru treaba asta?” Acela l-a asigurat că are un salariu îndeajuns de mare. Cu cel dintâi prilej, omul nostru s’a dus la Dilighiánnis și i-a adus la cunoștință marea descoperire: „Am găsit în sfârșit un serviciu ușor, pe bani mulți. Voi da dintr’o vergea și ceilalți care au instrumente vor cânta...” Credea, bietul de el, că este o treabă simplă să miști bagheta respectivă pentru ca orchestra să cânte cum trebuie!

---

14 Theodoros Dilighiannis (scris uneori și Delijannis and Delghiannis) (1820-1905), om de stat Grec, de cinci ori prim-ministru al Greciei între 1885-1905. A murit asasinat la 13 Iunie 1905, ca răzbunare pentru măsurile aspre luate împotriva caselor de pariuri. Poporul i-a păstrat o amintire puternică și foarte favorabilă. (n.red.)

Cum să meargă bine economia când toți cer? Toți au drepturi, nimeni nu are obligații, și vor să scoată cât mai mulți bani cu muncă cât mai puțină. Astăzi toți, din nefericire, lucrăm după legea efortului cel mai mic, care să ne obosească cât mai puțin și după care să câștigăm cât mai mulți bani. Poate, oare, economia să meargă bine în astfel de condiții?

Germania a ieșit zdrobită din cel de-al Doilea Război Mondial, cu totul distrusă. Germanii, însă, au lucrat din greu ca să-și reconstruiască țara, iar după câțiva ani au început să dea bani cu împrumut și la celelalte țări. Știți cât lucrau? Câte 13 ore pe zi, pentru a-și reface economia. Și au reușit. Adenauer¹⁵ și Erhard, ministrul economiei, au declarat la acea vreme: „Pentru ca economia țării noastre să fie pusă pe picioare, trebuie să lucrăm din greu.” Iar Nemții au lucrat 13 ore, plătiți fiind ca pentru o zi normală de lucru, fără ore suplimentare.

Noi beneficiem astăzi de săptămâna de lucru de 5 zile lucrătoare, ziua de lucru fiind de 8 ore, la care se mai adaugă pauzele de lucru, grevele, zilele nelucrătoare. Am văzut cândva o caricatură sugestivă care zicea: „Lucrați Sâmbăta?” Iar răspunsul era: „Nu! Sâmbăta și Duminica sânt nelucrătoare, Lunea este zi de odihnă, iar Marțea și Miercurea e grevă! A rămas să lucrăm Joi și Vineri...” În concluzie, cum să meargă bine economia, când s’ a instituit sloganul „Să lucrăm puțin și să câștigăm mult”?

ROBII ȘI IDOLATRII MODERNI

Arhimandritul Epifanie / Avem
impresia că astăzi sântem liberi. Este însă adevărat acest lucru? Desi-

---

15 Konrad Adenauer (1876-1967), cancelar al Germaniei Federale între 1949 și 1963. (n.red.)

gur, nu-i avem pe umerii noștri pe stăpânii din vechime, însă sântem robi, mai mult sau mai puțin, patimilor noastre. Cineva vede ceva la televizor și spune: „Măine mă duc să cumpăr lucrul la care s’a făcut reclamă,” fără să aibă însă nevoie de el. Asta se numește libertate? Când o femeie vede la televizor pe unii sau pe alții că-și schimbă îmbrăcămintea după modă, ajunge să spună și ea: „Nu mă pot duce cu aceeași rochie la două nunți” – este aceasta libertate? Credem teoretic „întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul,” însă, în practică, sântem idolatri! Aducem închinare idolilor – fie celui numit modă, fie consumismului, fie bogăției, fie altora.

ȘTIINȚA ȘI FERICIREA

Gheronda, s’a formulat ideea că, prin progres și dezvoltare tehnologică, toate problemele se vor rezolva. Ce credeți despre aceasta?

Arhimandritul Epifanie/ În realitate se întâmplă exact contrariul. Pentru că l-am scos pe Hristos din viețile noastre, cu cât ne-am extins și dezvoltat tehnologic,

cu atât am decăzut și am dat înapoi materialicește. Tehnologia și știința au ajuns să fie astăzi divinizate. Poate că Dumnezeu îngăduie această cădere pentru a pricepe în ce mândrie ne aflăm. „Căzut-a omul în închipuire că deopotrivă ar fi cu Dumnezeu,” spune o cântare a Bisericii.

Întrucât omul și-a închipuit că poate ajunge egal cu Dumnezeu, a primit o lovitură de moarte și s’a prăbușit la pământ. Dumnezeu îngăduie astăzi aceste lucruri, iar mâine, poate, altele mai rele, ca un preț pentru marea noastră îndrăzneală la care ne facem părtași. Vrem să divinizăm capacitățile noastre umane, știința și tehnologia, să divinizăm intelectul. Este ca și cum i-am spune lui Dumnezeu: „Nu avem nevoie de tine, putem și singuri să ne aranjăm viața!”

Dacă îi citiți pe oamenii de știință materialişti din secolul al 19-lea, veți vedea cum susțin toți ideea că în veacurile următoare, chiar și în cel ce urmează să vină, omul va dezlega prin știință toate problemele. Toate! Chiar și morala va stabili de știință. Nu va mai fi nevoie de metafizică, de o morală venită din afară, dată de o anumită autoritate, numită Dumnezeu. Știința însăși îl va învăța pe Dumnezeu care îi sânt responsabilitățile!

Și am văzut unde s'a ajuns. Știința și tehnologia au realizat un salt amețitor, însă am ajuns să tremurăm din pricina unei posibile catastrofe nucleare, ce poate surveni în orice moment. Ea nu va afecta doar câteva zeci sau sute de mii de oameni, ci întreaga planetă. Acesta este, repet, prețul încercării de a vrea să fim deopotrivă cu Dumnezeu.

Dacă toți oamenii ar fi trăit așa cum vrea Domnul, și-ar fi dezvoltat, bineînțeles, acele capacități cu care i-a înzestrat Dumnezeu – dar, în același timp, ar fi fost mai atenți și mai cu grijă cu toate cele din jur, pe măsura unei conștiințe mai dezvoltate, nerămase în urmă sau denaturate cum se întâmplă astăzi. Ei nu ar fi depășit niște limite pe care nu le pot controla. „S'ar fi întins cât îi ține plapuma,” după cum spune un proverb popular. Astăzi ne-am întins picioarele mult mai mult decât ne îngăduie plapuma, lucru care s'a concretizat în tot felul de „degerături.”

LOVITURA MORTALĂ DE LA CERNÓBÎL

Cu iradierea de la Cernóbîl ce a fost, de fapt?

Arhimandritul Epifanie / Accidentul de la Cernóbîl este o lovitură mortală pe care Dumnezeu a dat-o omenirii. O lovitură foarte puternică, pentru ca omul să înțeleagă că a fi deopotrivă cu Dumnezeu presupune un preț prea

mare. Omul de astăzi repetă într'un fel cuvintele spuse de Prorocul Isaia atunci când vorbește de Împăratul Babilonului; ele se referă la căderea lui Lucifer, ce s'a ridicat împotriva lui Dumnezeu. Acolo se spune: „Și tu ai zis întru cugetul tău: În cer mă voiș sui, deasupra stelelor cerului pune-voiș scaunul meu, ședea-voiș în munte înalt, preste munții cei înalți, cei către miazănoapte; sui-mă-voiș deasupra nourilor, fi-voiș asemenea celui preaînalt.” /Isa. 14:13-14/ Același lucru îl spun și oamenii astăzi: „Mă voi înălța sus. Voi zidi „tronul” meu deasupra tronului lui Dumnezeu. Dumnezeu sânt eu, omul!” Aceasta este omenirea din vremea noastră, care acum este în primejdie să moară din pricina realizărilor sale, a celor ieșite din mâna sa.

Gândiți-vă că numai la Cernóbîl sânt încă alte trei reactoare nucleare. Doar unul a crăpat și a dus la ce s'a întâmplat. Dacă sânt adevărate informațiile publicate în ziare, radiațiile care s'au scurs din reactorul avariata sânt echivalente cu 2000 de bombe de la Hiroșima. Gândiți-vă ce s'ar întâmpla dacă ar suferi vreo defecțiune, cu scurgeri de radiații, și celelalte trei reactoare nucleare de la Cernóbîl! Pe tot pământul există însă câteva sute de reactoare nucleare. Să ne închipuim că într'o bună dimineață ar surveni o defecțiune serioasă la toate. Pământul ar ajunge grabnic un cimitir fără margini. Nici măcar plantele n'ar mai rămâne. Frumoasa noastră planetă s'ar transforma într'un peisaj selenar.

Va îngădui Dumnezeu așa ceva? El știe. Poate deoarece Dumnezeu a făgăduit că nu va mai supune pământul la un cataclism, L-a lăsat pe om să-o facă de unul singur, sub acest chip al radiațiilor. Noi, așadar, să fim gata – pentru că fie prin iradiere, fie printr'un accident rutier sau un atac de cord, fie prin altceva, Dumnezeu poate să ne cheme în orice clipă. Să fim totdeauna gata. Felul în care vom pleca de aici nu are o însemnătate deosebită.

Să ne lăsăm pe noi înșine în mâinile lui Dumnezeu și să spunem: „Dumnezeul meu, tot ce va îngădui bunătatea și mila Ta, fie binecuvântat!” Dacă va îngădui Dumnezeu să murim din pricina vreunei boli, binecuvântat să fie! Dacă o să vrea să ajungem la adânci bătrâneți și să plecăm încărcăți de zile, binecuvântat să fie! Dacă va îngădui să murim iradiați, slăvit fie numele Său! Zilele acestea, totuși, dacă îmi îngăduiți expresia, mulți sânt „cu coada între picioare.” Oameni de știință mari și importanți recunosc, lăsând capul jos, că nu pot face nimic. Vino aici, omule, care ți-ai închipuit că ești deopotrivă cu Dumnezeu, vino dacă poți să aduni radiațiile și să le „legi” cumva! Cineva mi-a spus: „Eu, părinte, nu mă tem! Voi fierbe laptele!” I-am spus: „Radiația nu este microb, ca să moară prin fierbere. Din păcate, rezistă la fierbere.” Vedeți cum le-au căzut la toți arpile?

CONFORT DA, FERICIRE NU

Totuși, Gheronda, este o realitate faptul că tehnologia a îmbunătățit condițiile de viață.

Arhimandritul Epifanie / Prin tehnică, viața noastră a devenit mai comodă, dar și nu mai fericită. Mai demult exista fântâna sa-

tului, unde toate femeile mergeau mai înainte de asfințitul soarelui ca să ia apă. Unele cu ulciorul, altele numai cu găleata, altele cu animale ca să umple butoaiele. Pe drumeagul acesta care ducea la fântână puteai vedea un *du-te vino* neîncetat de femei. Se duceau, se întorceau, discutau: „Ce faci, ce mai e nou? Cum o mai duce bărbatul tău? Dar copiii tăi?” Schimbau două-trei cuvinte. Comunicau între ele, aveau o relație personală. Astăzi fântâna este închisă. Apa curge la robinet în casă. Au pus capăt și puținelor vorbe pe care și le spuneau unele altora. Desigur că viața este acum

mai comodă pentru ele, mai ușoară, este însă oare și mai fericită?... Locuim în blocuri și nu știm cine locuiește lângă noi. Sântem izolați. Cineva a scris o carte: „Pustia orașelor și comuniunea pustiei.” Trăim în orașe și sântem pustnici.

Oamenii de la țară, în trecut, se poate să fi avut patimi sau nedreptățile lor, însă exista comuniune între ei. La durere și la bucurie, luau parte cu toții. Murea cineva din sat? Aceasta însemna ca oamenii din sat să meargă în fiecare seară, trei zile la rând, la casa mortului cu o farfurie de mâncare, unde se întindea masă pentru toți. Aici se adunau în jur de 70-80 de oameni, se rosteau vorbe de mângâiere, toate acestea fiind o participare la durerea celuiilalt. Astăzi afișăm pe ușa bisericii anunțul de deces. Cel adormit este adus la biserică direct de la camera frigorifică a spitalului. Când se face vremea de slujbă mergem acolo, adresăm condoleanțele de rigoare și apoi – fiecare la casa lui. Chestiunea s’a rezolvat rapid!

Am făcut viața noastră mai fericită prin dezvoltarea științei și a tehnologiei?

Dimpotrivă! Ne-am izolat, ne-am înstrăinat, am ajuns pustnici în orașe.

Dacă ar exista o mașină a timpului care să ne întoarcă cu 100 de ani în urmă, credeți-mă, aș apăsa fără discuție butonul respectiv. De ne-am întoarce cu un veac în urmă! Să ne întoarcem la măgari, cai și mulari... Erau mai fericiți oamenii atunci. Comodități nu existau, desigur; necazurile, truda și chinul erau suficiente, însă oamenii erau mai fericiți, mai răbdători, mai ascultători. Astăzi nu mai răbdăm nimic. Astăzi, dacă nevasta îi spune un cuvânt nepotrivit bărbatului, acesta îi întoarce zece înapoi – asta în caz că nu se ajunge la ceva și mai rău. Căci poate să nu treacă mult vreme... și să se trezească cu citație la judecată. Pe vremuri, bărbații își răbdau soțiile rele iar femeile soții răi, însă marea parte a celor în această situație erau,

desigur, femeile. Și copiii își răbdau părinții răi, și invers, părinții pe copiii răi. Astăzi – nimic din toate acestea, nici o îngăduință. Trec peste toate celelalte care mai sânt.

O pereche de cunoscuți mie încearcă să-i convingă pe cei bătrâni din casă să meargă la azil. Este drept? **Arhimandritul Epifanie** / Sufletele oamenilor s'au învățat. Nici mai mult, nici mai puțin, vrem să ne debarasăm de părinți.

Să-i aruncăm la azil! Noi, vezi bine, trebuie să ne trăim viața, iar bătrânii nu trebuie să ajungă o povară pentru viața noastră, pe care ne-o dorim fără de griji. Să putem petrece și chefui în voie. Scapate de amărățul ăla de bătrân, chiar dacă s'a obosit o viață întreagă pentru ca fiica sau fiul să poată studia! La azil cu el acum!

Bucuria bunicului da a trăi cu copiii lui, cu nepoții lui, simțind căldura pe care o degajă o familie fericită este una. Iar altceva este ca el să șadă într'o cameră împreună cu străini și necunoscuți, și să-și aștepte o dată pe săptămână fiul cu nora sau fiica cu ginerele, ca să-i țină tovărășie preț de o oră, timp în care își poate vedea și nepoții. Iar, după plecarea lor, e firesc ca tot restul timpului să rămână singur și izolat de ei? Nesimțitoare au ajuns sufletele oamenilor. Nu se gândesc, sărmanii, că peste câțiva ani va veni și rândul lor, trec cu vederea lucrul acesta...

SOCIETATEA IDEALĂ

Gheronda, credeți că chipul societății de odinioară, când tehnologia nu luase așa amploare, era ideal? **Arhimandritul Epifanie** / Nu! N'am spus că în alte vremuri societatea era ideală. Oamenii erau, însă, mai fericiți. Societate ideală nu a existat și nu va exista vre-

dată pe pământ. Societate ideală va fi acolo sus, în cer, unde este cu adevărat patria noastră, în cetatea nemincinoasă „al căreia meșter și lucrător este Dumnezeu.” /Evr. 11:10/ Pe pământul acesta, așa vom trăi – printre ticăloșii și suferințe, și uneori printre sălbăticiii.

STATUL LUI DUMNEZEU

Gheronda, se poate ca societatea noastră să ajungă un stat al lui Dumnezeu (o theocrație)? Îmi aduc aminte de o piesă ceva mai veche, care se juca cu mulți ani în urmă și care a avut răsunet în lume. Există posibilitatea ca acest lucru să se întâmple?

Arhimandritul Epifanie/ Din punct de vedere teoretic, cât și ca probabilitate este cu neputință ca acest lucru să se întâmple. O astfel de realitate se plasează atât de mult într'un cadru fantezist, încât oricât ar încerca cineva să argumenteze, tot în spațiul irealului va rămâne. Dacă se va ajunge într'o țară ca toți cetățenii ei să devină Creștini conștiințioși, dacă, dacă...

Dacă am presupune un procent de 30 la sută? **Arhimandritul Epifanie**/ Cu de trei ori *dacă*, spune Karaghiozis,¹⁶ bag Parisul într'o sticlă! Dacă, zice el, Parisul ar putea să se micșoreze, și dacă aș putea avea o sticlă mare, și dacă ar exista o anumită modalitate, aș băga Parisul în sticlă. Ce mai putem spune, după astfel de premise?

TALANȚI – DARURI

Un cunoscut de-al meu, ce a trecut printr'o anumită încercare în viață și

---

16 Personaj din folclorul Grecesc. (n.tr.)

care a rămas cu un puternic sentiment de inferioritate și melancolie, mi-a spus: „Eu, însă, nu am nici un talant. Nu pot face nimic. Cine sânt eu?” Am încercat să-i spun anumite lucruri, dar nu înțelegea. Mă gândesc că omul acesta ar fi putut spune: „Dumnezeu meu, eu nu pot face nimic de unul singur. Dă-mi harul tău, ca să reușesc și eu ceva.” Ce ziceți?

Arhimandritul Epifanie/ Bine-
înțeles! Faptul că a avut răbdare în încercările prin care a trecut, oare nu-i un talant? Talantul răbdării este mic? Să îndure cineva necazurile vieții fără crâncnire, mulțumind și slăvind pe Dumnezeu este un talant neînsemnat? Să fi cerut harul lui Dumnezeu, pentru a putea răbda! Știu pe cineva cu totul invalid, care suferă și de diabet. Face două insuline pe zi. Stă neîncetat în pat sau în cărucior. O a treia soluție nu există pentru el. Toți ai lui l-au lăsat de izbeliște, părăsindu-l. Niște doamne Creștine au grijă de el. Mai sânt și niște tineri, care vin să-l ia pentru a-l duce în excursie cu mașina lor, chiar și în Sfântul Munte. Toate îi sânt date de către ceilalți. Îl ridică, îl pun în pat, îl îmbracă, totul. Nu poate să facă nimic singur. Însă, chiar și în această situație, fratele nostru este întotdeauna bucurios și zâmbitor. Este un talant mic acesta? Ne dă lecții la toți. Ne insuflă putere, dar ne și muștră tacit. Uneori, cădem la pat câteva zile din pricina unei gripe sau a unei alte boli și ne revoltăm, ne văităm: „A rămas atâta treabă de făcut... Am obosit, m'am chinuit atâtea zile în pat.” Copilul acesta, în situația lui, nu se plângea niciodată. Spunea mereu: „Slavă lui Dumnezeu.” „Ce faci?” îl întrebai, iar el îți răspundea: „Slavă lui Dumnezeu, bine.” Această atitudine a lui este un dar de trecut cu vederea? El este de fapt un adevărat propovăduitor, fără aibă nevoie să țină cuvinte de învățătură. Numai să-l vadă cineva și se învață, este muștrat și i se insuflă putere. Acest om, care din punctul de vedere al judecății lumii este un om sfârșit, un zero, pune în valoare, prin suferință, darurile pe care le are.

O FELURIME DE DARURI

Gheronda, ce se poate spune despre împărțirea inegală a talanților?

Arhimandritul Epifanie/ Nu voi răspunde direct. Dacă dorește cineva, să răspundă și, dacă va fi nevoie, voi completa după.

Un ascultător: Această împărțire pare inegală fiindcă nu putem vedea personalitatea și adâncimea sufletească a fiecărui om. Esențial este ca fiecare om să poată cu discernământ și prin Sfântul Duh să-și stabilească el însuși talantul ce îl are și felul în care îl va înmulți. Nu putem deosebi cu certitudine talanții celorlalți. Numai Dumnezeu, în atotînțelepciunea Sa, știe cum să împartă cu dreptate talanții. Noi nu avem așa duh pătrunzător și deosebitor încât să înțelegem care ar fi rațiunea pentru care unuia i s'a dat cutare talant și altuia unul deosebit. După cum spune troparul din Săptămâna cea Mare, unul să înmulțească înțelepciunea, altul să-și dea bogăția ș.a.m.d.¹⁷

Arhimandritul Epifanie/ Este minunată referirea la troparul Săptămânii celei Mari. Acolo se găsește mai ales răspunsul legat de această felurime. Închipuiți-vă ce ar fi însemnat ca toate lucrurile să fi fost asemănătoare și egale; toți munții să fi fost egali, iar copacii să fi fost numai de un anumit fel, având același rod. Dacă toate pâraiele și râurile erau la fel, dacă ar fi existat o astfel de monotonie, mai putea fi frumos? Dacă toți oamenii aveau același grad de inteligență, ar fi fost interesant? Cine s'ar mai fi îndreptat către profesii diferite, dacă aveau toți aceleași înclinații, aceeași chemare, aceleași capacități și abilități? Armonia și frumusețea o putem întâlni în diversitate.

Egalitatea talanților nu ar fi ceva bun; ar fi ceva rău. Gândiți-vă la un

---

¹⁷ La Utrenia din Marțea Mare. (n.tr.)

lucru simplu: distribuția profesiilor. Toți s'ar îndrepta spre una, două sau trei meserii. Spre celelalte, câți s'ar mai duce? Dar toate meseriile și serviciile sânt necesare. Dumnezeu, în atotînțelepciunea Sa, nu s'a folosit de o egalitate anume în împărțirea bunurilor sale. De aici vine și faptul că El va judeca pe fiecare după cele pe care le-a primit și de lucrarea pe care a făcut-o. „Și lui Dumnezeu îi place ceea ce este după putere,” spune Grigorie al Nazianzului.¹⁸ Nu ne cere Dumnezeu să lucrăm peste puterile noastre. El ne va răsplăti după bunăvoința de care am dat dovadă. Este o realitate faptul că Dumnezeu n'a dat aceleași daruri la toți oamenii; acest lucru face parte deja din viața noastră.

Plecând de la această logică a egalității talanților ar trebui să spunem: „De ce să fie unii judecători? Să fie toți areopaghiți!”¹⁹ Închipuți-vă că toți locotenenții ar ajunge generali. Putem avea 5000 de generali? Dumnezeu, însă, în înțelepciunea Sa, le-a rânduit pe toate cum trebuie.

DARUL MAMEI

În epoca noastră, un mare procent dintre femei sânt mame care se duc la lucru. Cum vedeți acest aspect?

Arhimandritul Epifanie / Situația economică a familiei impune așa ceva, îl acceptăm ca pe un rău necesar. Însă, când nu e nevoie

de așa ceva, pentru ce trebuie să lucreze femeia în afara căminului? Ca să nu fie, se spune, dependentă economic de bărbatul său. Este însă mai preferabil să fie dependentă economic de te miri cine (de

---

18 Expresia reprezintă un loc comun la Părinții Bisericii din acea vreme, vrând să spună că ți-ai dat toată silința în ceea ce ai făcut, că ai făcut tot ceea ce îți stătea în putere. (n.tr.)

19 Membri în Curtea Supremă de Justiție a Greciei. (n.tr.)

indivizi dubioși) din cadrul serviciului la care merge, fie că este șef, coleg de serviciu etc.? Și nu se gândesc la copiii lor necăjiți, care pot avea la îndemână toate bunurile materiale, dar care sânt lipsiți de prezența părinților? Astăzi, copiii au rămas, de fapt, fără părinți. Casa a ajuns doar hotel și restaurant.

S'a întâmplat odată să urmăresc o foarte interesantă discuție despre narcotice. Cel ce dezvoltase tema a spus că una din cauzele folosirii drogurilor este dizolvarea legăturilor familiale și diminuarea realității ce o constituia cândva vecinătatea. Astăzi nu mai există acele legături familiale puternice care erau în trecut, nici raportarea de odinioară la vecinătate, acolo unde copilul mergea să se joace cu copiii din vecini. Copiii sânt foarte înclinați să asculte de oricine i-ar îndemna să facă una sau alta. Sânt hrăniți cu toate bunurile, însă le lipsește afecțiunea mamei. Locul mamei l-a luat vreun *babysitter* sau altcineva. Dacă în locul mamei avem o bunică sau o mătușă, lucrurile stau încă bine. Dacă ele nu există și copiii sânt hrăniți de doici, vă dați seama de ce hrană au parte? Las la o parte faptul că aceste mame dau aproape jumătate din salariul lor femeilor ce le îngrijesc copiii.

Dacă câștigul bărbatului este îndeajuns pentru familie ca să trăiască – nu în huzur, ci atât cât este absolut necesar, – atunci femeia să stea ca o împărăteasă acasă, ca mamă și doică a copiilor săi. Acesta e lucrul cel mai important atât pentru societate, cât și pentru mama însăși și, nu în ultimul rând, pentru familie.

BUCURIA CREȘTINĂ

*Gheronda, de ce pe Creștin nu îl
împlinește bucuria lumii?*

Arhimandritul Epifanie/ Este simplu. Cele care îi atrag pe ceilalți oameni, pentru Creștini sânt doar praf. Când vine Hristos în viața noastră, El schimbă „gusturile.”

Omul născut din nou are alte bucurii. Nu-l atrag și nu-l interesează viața și cele de aici. Iar dacă vreodată face ceva mai puțin potrivit chemării sale, o face pentru că a fost sedus de ceva, nu pentru că este împlinit de acel lucru. De aceea puteți vedea unii oameni care considerau înainte de neînchipuit să trăiască fără satisfacerea patimilor ce îi stăpâneau, îndeosebi cele trupești, însă atunci când sufletul le-a fost pătruns de pocăință, au ajuns să spună: „Duceam o viață porcească, și mă mulțumeam cu asta! Nu înțelegeam că mă tăvăleam în noroi!” Abia în noile condiții își conștientizează situația de dinainte. Acum s’au născut din nou, și Hristos le-a schimbat preferințele. Le-a schimbat dispozițiile, criteriile, „cele vechi au trecut, iată toate s’au făcut noi.” /II Cor. 5:17/ De aceea vorbim de o nouă naștere. De aceea pocăința este numită și naștere din nou, iar botezul „baia nașterii din nou.” /Tit. 3:5/ Privegherile, rugăciunile ș.a.m.d. – acestea ne împlinesc, acestea sânt „distracțiile” noastre.

VIAȚA DE JERTFĂ

Arhimandritul Epifanie/ Îmi povestea un anumit doctor despre dialogul surprins între alți doi confrăți. Aceștia vorbeau despre spitalul „Evangelismós” din epoca când era plin de surori medicale de mănăstire, care luminau ca niște făclii prin felul lor de a sluji celor aflați în suferință. Îi spune, deci, unul dintre doctori celuilalt: „La Evangelismós se înregistrează un mare procent de vindecări întrucât dispun de numeroase surori de mănăstire care nu au o altă profesie, nici familie și s’au dăruit cu totul suferinței aproapelui. Priveghează, se obosesc și se chinuie ca să-i ajute pe bolnavi.” Celălalt doctor, necredincios și freudian, a replicat: „Vai, sărmane! Ele nu fac

prin asta decât să-și satisfacă înclinațiile masochiste pe care le au.” Adică, infirmierele care sufereau de dragul altora ar fi fost masochiste! Masochist ești atunci când îți faci ție însuți rău, fapt care îți produce plăcere, îți dă o satisfacție. Erau, așadar, masochiste maicile infirmiere? Ele se osteneau și pătimeau tot felul de necazuri, rămânând suflete trezvitoare. Se jertfeau din dragoste pentru aproapele, iar acela îndrăznește să spună că o făceau dintr’un duh masochist! Ce mai poți zice?

Ce înseamnă să faci parte din personalul medical al unui spital? Înseamnă să vezi în persoana bolnavului pe Iisus Hristos, pe Domnul tău, și să-i slujești cu simțământul că o faci pentru El. Să nu stai cu ochii pe ceas urmărind când se face ora de plecare, pentru a o lua la fugă ca să-ți rezolvi problemele personale. Una este să-și desfășoare cineva meseria de doctor obișnuit, și mai ales într’un spital, și alta este să facă din ea un apostolat, o misiune sfântă. Surorile acelea medicale erau de fapt misionare în spitale.

Astăzi, din păcate, materialismul practic care domină societatea le-a îndepărtat din aceste instituții, încet-încet. Acum nu mai există fete care să-și dorească să ajungă infirmiere, cu duh de jertfă și dragoste Creștină. Mai demult, spitalele erau pline de astfel de persoane.

INSULE DE REZISTENȚĂ

Gheronda, fie că vrem sau nu vrem, fie că sântem de acord sau nu, ne găsim angrenați în roțile dințate ale societății moderne. Nu cred că avem posibilitatea de a alege. Sântem nevoiți, în mare măsură, să ne lăsăm în voia curentului. Ce altceva putem face?

Arhimandritul Epifanie/ Într-o societate a îmbelșugării, într-o societate de consum, noi, Creștinii, ar fi bine să fim niște insule de rezistență. Din două

motive: ca să fim o alternativă pentru cei ce vor să ne urmeze, dar și pentru propria noastră siguranță. Pentru că omul, în general, nu se satură cu nimic. Cu cât are mai mult, cu atât vrea mai mult; cu cât dobândește mai mult, cu atât vrea în continuare mai mult. E ca și cum ai da drumul la un robinet care se tot deschide, la nesfârșit.

Bine ar fi să ne mulțumim doar cu cele de neapărată trebuință; în această societate de consum, a bunăstării, să devenim noi înșine niște insule de rezistență. Să ne întrebăm în fața oricărui produs: „Îmi este necesar? O să-l iau. Nu îmi este necesar, nu îl iau.” Apare uneori, însă, un imbold lăuntric, de a ne uita la ce face celălalt. Ei bine, să facă ce dorește! Sânt câte unii care își iau atâtea haine, încât te întrebi dacă le va ajuge întreaga viață ca să le uzeze.

Ajungem în felul acesta să facem din viața noastră o angoasă. Vrem să dobândim una ori alta, sau sântem atenți să nu ne scape cumva ceva. Iar, în sfârșit, ce am dobândit?... O doamnă vrea să-și schimbe sufrageria; cea pe care o are este încă frumoasă, însă, vezi Doamne, nu-i așa modernă! A fost făcută acum cinci ani. Ar trebui schimbată. Și apoi vin polițele datoriilor pe care bietul soț trebuie să le achite, un alt motiv de neliniște. Va lucra mai mult, va face ore suplimentare ca să o scoată la capăt. Iar după ce achită datoriile, după ce s'a chinuit, ajunge oare să se bucure de noua sa sufragerie? Este nevoie din nou să schimbe fie covoarele, fie altceva, după cum o cere moda. Și o luăm de la capăt cu datoriile. Viața noastră a devenit prea neliniștită ca să ne bucurăm de ea. Toți oamenii de astăzi muncesc ca niște robi pentru bunurile vieții, însă nu mai găsesc putere să se bucure de ele. Am făcut din viața noastră o luptă sisifică sau, mai exact, un chin sisific pentru niște nimicuri.

Cât de frumos zice Apostolul Pavel: „Ci având hrană și îmbrăcăminte, cu acestea îndestulați să fim.” /I Tim. 6:8/ Avem o căsuță să ne adăpostim, o pătură să ne acoperim, câteva haine să ne îmbrăcăm,

ceva mâncare ca să mâncăm? Vrem mai multe? De ce această neliniște și străduință de a lua una sau alta? Am cumpărat o mașină; după ceva vreme, ni se pare veche, ne dorim o alta, mai mare, mai puternică – și dă-i cu credite! Luăm ce ne-am dorit, dar până o achităm s'a învechit și asta. S'o vindem acum și să luăm o altă marcă...

Americanii au o vorbă, care spune cam așa: „Omul petrece primii treizeci de ani ai vieții pentru a câștiga bani, stricându-și sănătatea, iar următorii treizeci de ani (dacă mai apucă), strică ce a agonisit ca să-și recupereze sănătatea.” Bineînțeles că nu mai apucă.

Până la un punct, de bună seamă, suferim influențele din partea societății, întrucât sântem și noi oameni. Însă, pe cât putem, să constituim niște insule de rezistență.

Să nu ne cucerească duhul consumerismului. Să ne mulțumim cu ce este de neapărată trebuință.

„CĂUTAȚI MAI ÎNTÂI ÎMPĂRĂȚIA...”

*Gheronda, mulți ne condamnă
că ne preocupăm prea mult de
cele cerești și le nesocotim pe cele
pământești. Ce am putea să le
răspundem?*

Arhimandritul Epifanie / Pascal se întreba: „Dacă aş rezolva toate problemele vieții, toate, fără excepție – economice, biologice, naturale, chimice – și nu rezolv una singură, cea a morții, cum mă va putea ajuta aceasta înaintea morții? Niciicum. Și dimpotrivă: dacă dezleg numai problema morții, ignorarea tuturor celorlalte probleme va putea constitui o piedică în fața morții? Nicidecum. Deci, ce am de făcut?” se întreba el în continuare. „Să rezolv problema morții. Preocupă-te, omule, să soluționezi această problemă. Și, dacă izbutești, ai aflat totul. Există ceva mai rău decât necredința și moar-

tea? Nu există. Scara se oprește acolo.” Dacă dezlegi problema morții, afli totul. Acesta este cel dintâi lucru la care trebuie să se gândească omul. Pentru că atunci când câștigăm toată lumea, spune Biserica, „în mormânt ne sălășluim, unde la fel sânt împărații și săracii.”²⁰ Nu spune nimeni să arătăm o desăvârșită nepăsare pentru cele materiale, însă grija noastră față de acestea să fie pe locul doi: „Ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui, și toate acestea se vor adăuga vouă.” /Mat. 6:33/

---

20 Cântare la înmormântare, gl. 6, Utrenia Sâmbetei. (n.tr.)

DESPRE BOGĂȚIE

„Argintul sau aurul sau haina nici a unuia n’ am pofțit.” /F.Ap. 20:33/

BOGATUL NEBUN

Arhimandritul Epifanie/În cunoscuta parabolă despre bogatul fără de minte /Lc. 12:16/, se spune că pământul a rodit foarte mult în anii aceia. Întrucât ogoarele bogatului au dat rod bogat, acesta a început să-și facă probleme cum va reuși să-și pună la adăpost cerealele. Observați cum nu doar săracii sânt munciți de gânduri sau neliniști – cazul celor din urmă este explicabil pentru lipsa celor de neapărată trebuință. Au și bogații multe neliniști: unde și cum să-și păzească cele pe care le au. Felurite amenințări plutesc asupra avuțiilor, după cum spune Domnul, din multe părți: „Nu adunați vouă comori pre pământ, unde moliile și rugina le strică, și unde furii le sapă și le fură.” /Mat. 6:19/

Dintotdeauna au existat hoți. Astăzi, mai mult ca niciodată, există metode de efracție tot mai perfecționate, fapt pentru care sânt montate sisteme de alarmă, încuietori de siguranță etc. Cei specializați în furturi au însă posibilitatea de a trece peste orice barieră, pentru a-și face treaba. Bogații au și de ce să fie neliniștiți; ei închiriază seifuri la bănci pentru a-și depozita bogățiile. În condițiile acestea, putem spune că bogățiile le au și nu le au. Atâta timp cât le țin închise în seifuri și nu pot să le folosească sau să le etaleze, este ca și cum nu le-ar avea.

Bogatul nu s'a gândit: „Să le împart la săraci. Să răspund la binecuvântarea care mi-a făcut-o Dumnezeu. Precum Acela mi-a dat din belșug roade, să dau și eu săracilor, cu mână largă, și să mă mulțumesc cu cele absolut necesare!” Nu, nu a gândit așa ceva. Ci a zis: „Le voi pune în siguranță, în cămărilor mele.” Câtă siguranță pot oferi acestea, Dumnezeu știe. Depozitele se pot dărâma la cutremur sau un incendiu le poate face scrum; pot fi sparte și să nu mai rămână nimic în ele. Nu există pe pământul acesta nimic care să aibă trăinicie statornică și caracter neschimbător. Toate bunurile materiale se degradează, toate trec. Bogatul, în nebunia lui, a socotit însă că averea sa îi aparținea întrutotul. Aceasta pentru că l-a scos pe Dumnezeu din viața sa.

CUIUL

Arhimandritul Epifanie / În Bizanț, un împărat anume avea un dregător pe care îl favoriza. Îl iubea mult, îi dăruise foarte multe bunuri, vrednicii, slavă ș.a.m.d. În pofida acestora, omul cu pricina ajunsese trist după o vreme. Împăratul a văzut că-i mâhnit, și l-a întrebat:

- Ce se întâmplă cu tine? Ai toate bunurile, nu-ți lipsește nimic! Ar trebui să fi bucuros și fericit.
- Ceva îmi lipsește, împărate.
- Există ceva care să-ți lipsească? O să-ți dau de îndată.
- Ce îmi lipsește mie, nu poți tu să-mi dăruiești, nici nimeni altul.
- Există pentru mine, care stăpânesc lumea, ceva ce nu-ți pot dăruii?
- Da, există ceva ce nici măcar tu nu-mi poți da.
- Spune-mi, ce poate să-ți lipsească și să te mâhnească într-atât?
- Îmi lipsește un cui.

– Un cui?! Și nu pot să-ți dau eu un cui? Dacă vrei, va fi cu totul de aur.

– Cel pe care îl doresc nu este unul din cuiile obișnuite; este un cui deosebit.

– Despre ce cui poate fi vorba?

– Vreau să-mi dai un cui cu care să prind toate cele pe care mi le-ai dat până acum, să le întăresc, pentru a nu rămâne niciodată fără ele. Poți să-mi dai așa ceva?

Atunci împăratul a înțeles ce cerea omul acela.

De ce să mă bucur de aceste bunuri, când știu că, în orice clipă, fie ele se pot pierde într'un fel sau altul, fie eu pot fi luat din viața aceasta, părăsindu-le pe toate?

Nu există nimic pe acest pământ care să fie nesticăcios, nici un bun. „Deșertăciuni sânt toate cele omenești, câte nu rămân după moarte.” /Idiomelă la înmormântare/ Și spune imnograful mai departe: „Nu rămâne bogăția, nu ne însoțește slava. Că, venind moartea, toate acestea pier.”

Cândva, un theolog „modern” mi-a spus: „Nu pot înțelege diferența dintre «deșertăciuni sânt toate cele omenești» și ceea ce spune cântecul popular, fredonat prin cârciumi: «Toate sânt o minciună, o răsuflare, o adiere».”

Există o mare diferență; o prăpastie imensă. Dacă, desigur, ne oprim doar la «deșertăciuni sânt toate cele omenești», nu este nici o deosebire între tropar și cântec. Deosebirea apare o dată cu urmarea: „câte nu rămân după moarte.” Deșarte și stricăcioase sânt slava lumească, vredniciile, bogățiile. Lipsite de zădărnicie sânt doar faptele bune. Tot ce facem bun pe acest pământ ne însoțește după moarte. Virtuțile ne însoțesc în cealaltă viață și, de aceea, trebuie să le cultivăm mai ales pe ele.

BOGAT CU ADEVĂRAT

Gheronda, cum este posibil să avem parte de atâtea înlesniri și, totuși, să nu fim mulțumiți?

Arhimandritul Epifanie/Socrate spunea undeva foarte bine: „Dacă vrei să faci pe cineva bogat, nu-i da tot bogăție, pentru că nu se

va mai opri, își va dori tot mai mult. Fă-l să-și dorească mai puțin și atunci îl vei face bogat. Bogat nu este cel cu multe bogății, care nu-i mai ajung, dorindu-și tot mai multe, ci cel căruia îi ajung acelea pe care le are, oricât de puține ar fi. Acesta va fi cu adevărat bogat.”

Cândva, un pustnic stătea și îngheța într’o peșteră. Singurul lucru care îl avea era un pai. Și-a așternut pe jos, în loc de saltea, jumătate din acesta. Cu cealaltă jumătate, și-a acoperit trupul. Îi era însă în continuare frig . A spus atunci: „Dumnezeul meu, câți alți oameni mai buni decât mine, mai presus de mine, mai evlavioși decât mine – căci eu-s un păcătos, un nimeni – se găsesc în închisori, cu mâinile în cătușe, iar picioarele le sânt prinse în butuci de lemn. Iar eu le am pe toate! Am și peștera mea, am și paiul meu și îmi întind picioarele ca un împărat.” Cu adevărat, le avea pe toate: o peșteră și un pai; iar pentru el era tot ce își putea dori. Acest om era cu adevărat bogat!

**„AI ADUS BANI,
AI ALUNGAT BUCURIA”**

Arhimandritul Epifanie / Îmi

aduc aminte de o povestire populară, cu multe învățăminte: era un om foarte bogat, iar la marginea domeniului său locuia un familist sărac, care făcea eforturi să supraviețuiască. Acesta muncea cu ziua și avea mulți copii, însă bucuria împărțea în mijlocul acestei case. La un moment dat, bogatul s’a hotărât să-l ajute pe sărac. A luat un

săculeț plini cu bani de aur și i l-a dus. De obicei, în fiecare seară, în casa săracului, după masă, copiii cântau, râdeau și se jucau. În seara aceea se așternuse o tăcere adâncă. Casa săracului ajunsese asemenea unui mormânt tăcut. Bogatul, obișnuit să audă strigătele copiilor, râsetele și cântecele lor, era derutat că nu se mai auzea nimic. Și-a ascuțit urechile, aștepta, aștepta... dar degeaba.

După puțin timp, în loc să audă cântece, a auzit țipete, certuri. Începuseră să se facă auzite tot felul de proteste, bombăneli. Tatăl spunea: „Cu banii ăștia o să cumpărăm o casă mare, mai încăpătoare, pentru noi.” Mama spunea: „Să-i păstrăm pentru când se vor mărita fetele.” Cel mai mare dintre copii, care avea o barcă de pescuit, spunea: „Renunțați la toate acestea, ca să-mi pot lua o barcă mai bună, cu care să prind pește mai mult!” Celălalt frate își dorea altceva. Și așa, în puțină vreme, au ajuns să se bată, cărându-și unul altuia pumni cu nemiluita, moment în care tatăl a strigat: „Opriți-vă o clipă! Să ne liniștim.” A apucat săculețul, s'a dus la bogat și i-a spus: „Ia-l înapoi, fratele meu. Mi-ai adus bani și ai alungat bucuria din familia mea.” Și săracul s'a reîntors la casa sa. În seara următoare, s'au auzit din nou glasurile voioase și cântecele copiilor.

De multe ori, bogăția și grijile aduse de ea răpesc bucuria vieții pe care bogații cred că o au.

DOI METRI DE PĂMÂNT

Arhimandritul Epifanie/ Cândva, într'o anumită țară, împăratul a chemat un om aflat sub stăpânirea sa și i-a spus: „Îți voi încredința să stăpânești atâta pământ cât vei putea să înconjori alergând, începând de la răsăritul soarelui până la apusul lui.”

Omul nostru s'a pornit foarte devreme și a alergat kilometri întregi,

pentru a străbate o cât mai mare distanță, care urma să devină marginea proprietății lui. Alerga și iar alerga, tot înainte... Și se tot gândea în sine: „Să alerg acum cât pot cuprinde mai mult, apoi mă voi întoarce.” Când soarele a început să apună, s’ a hotărât și el să se întoarcă. Soarele se lăsase însă destul de jos. De la multa alergare, inima a început să-i cedeze și când a ajuns în fața împăratului, în locul unde acesta îl aștepta cu suita, omul a căzut mort.

A alergat zeci de kilometri și a reușit, în cele din urmă, să „câștige” taman doi metri de pământ! Căci împăratul a poruncit să fie îngropat chiar în locul unde a căzut mort,.

A alergat, îndemnat de marea sa lăcomie, pentru a dobândi câteva mii de acri și a avea „bunătăți multe strânse spre mulți ani,” /Lc. 12:19/ precum bogatul cel fără de minte din Evanghelia. Iar, în sfârșit, a pus mâna doar pe doi metri de pământ, atât cât era de ajuns trupului său mort.

SĂ NU PIERDEM RAIUL

Arhimandritul Epifanie / Dacă sântem alipiți și de cel mai neînsemnat lucru, ne pierdem liniștea. Slobozi să fim, așadar, de cele trecătoare. Să nu ne lipim de nici un bun pământesc, ci numai de Domnul nostru și de Împărăția lui cea nesticăcioasă.

Numai în al doilea rând să dăm importanță bunurilor materiale; pe primul loc să le punem pe cele duhovnicești. În vremurile de odinioară, atleților care biruiau la jocuri li se punea pe creștet o cunună din frunze de măslin. Astăzi, sportivii primesc milioane. Noi nu vom primi o cunună din frunze de măslin sau de dafin, care se vor ofili. Nici milioanele și nici miliardele de bani nu aduc fericirea, oricât ne-ar face viața de comodă. Însă, și dacă s’ar presupune că ar

aduce comoditate și fericire, aceasta nu ar dura mai mult de 20 până la 100 de ani – cât poate dura o viață de om. Mai mult de anii aceștia nu ne putem bucura, orice am face. Bunurile pe care „au gătit Dumnezeu celor ce iubesc pre dânsul” /Lc. 12:19/ sânt menite unei veșnicii fără de sfârșit. Să nu pierdem raiul, alipiți fiind de bunurile materiale!

PROPRIETATEA ȘI LĂCOMIA

*Gheronda, cum se împacă proprietatea personală cu calitatea de Creștin, întrucât în **Faptele Apostolilor** citim că Creștinii le aveau pe toate în comun? Noi, astăzi, mai mult sau mai puțin, unul mai mult, iar altul mai puțin, putem spune că deținem averi personale.*

Arhimandritul Epifanie/ Ai o casă? Ți-a lăsat-o tatăl tău? S'o ai ca și cum ar fi a lui Dumnezeu. Nu este a ta. A îngăduit Dumnezeu, ca să te adăpostești tu și copiii tăi.

Nu este păcat să aibă cineva o casă pentru a-și adăposti familia sau o haină cu care să se îmbrace, sau altceva ce îi este de neapărată trebuință pentru viață. Pentru voi, care aveți familii, nu este rău să aveți o casuță. Dacă așa ceva nu este posibil, nu pierde lumea din asta, se poate trăi și în chirie. Iar dacă casa dobândită nu este din cele modeste, nu-i un păcat.

Se cere să fim atenți, însă, la cuvântul Domnului ce zice: „Vedeți și vă feriți de lăcomie.” /Lc. 12:15/ Să nu ne biruie lăcomia. Să nu ne dorim multe, mai multe decât avem. Căci se întâmplă de multe ori să avem multe și să fim nefericiți, pentru că vrem și mai mult. Dacă avem zece, vrem doisprezece, ne simțim săraci, sântem nefericiți. Nu ne mulțumesc cele zece pe care le avem, ci ajung să ne intereseze mai mult cele două care ne lipsesc. Dacă avem însă zece și ne dorim doar zece, chiar dacă ele sânt prea puține, sântem fericiți și bogați.

MARILE AVERI

Gheronda, când vorbim de bogăție, ce să înțelegem? **Arhimandritul Epifanie / Când vorbim de bogăție, nu înțelegem averi uriașe. O astfel de bogăție nu se dobândește într'un mod cinstit. Cineva își poate achiziționa lucruri materiale în plus față de ceea ce îngăduie un salariu obișnuit – bineînțeles, tot în urma muncii sale. Ce este peste câștigul obișnuit înseamnă bogăție. Averile foarte mari, averile colosale, nu se dobândesc prin mijloace cinstitute.**

Ce se întâmplă atunci când e vorba de moștenire? **Arhimandritul Epifanie / Moștenirea, pur și simplu, mută problema la altcineva. Averea, în loc s'o fi câștigat fiul cine știe cum, a realizat-o tatăl. Sfântul Vasílie cel Mare spune undeva: „Bogatul este fie nedrept, fie fiul nedreptății.” Altfel spus: fie el însuși a dobândit necinstit această avere uriașă, fie – dacă nu el este cel nedrept – e fiul nedreptății, căci tatăl lui a câștigat-o prin nedreptate. Averile colosale nu pot fi dobândite prin mijloace cinstitute, să nu ne amăgim!**

ÎNDESTULARE SAU MULȚUMIRE CU PUȚIN

Gheronda, ce anume vrea să spună Apostolul Pavel prin cuvintele: „Întru toate pururea toată îndestularea având”? /II Cor. 9:8/ **Arhimandritul Epifanie / Pildele Vechiului Legământ spun, într'o rugăciune către Dumnezeu: „Bogăție și sărăcie nu-mi da, ci îmi rânduiește cele de lipsă și cele de ajuns.” /Pil. 30:8-9/ Domnul meu, să nu-mi dai nici sărăcie și nici**

bogăție. Dă-mi ce îmi este necesar și suficient pentru nevoile materiale. Și tâlcuirea este, mai departe: să nu-mi dai sărăcie, pentru a nu ajunge să flămânez și să pier, ori să încalc legea Ta, voia Ta. Și nu-mi da bogăție, pentru că te pot uita. Sărăcia, la rândul ei, mă poate determina să ajung hoț, să fac tot felul de făgăduințe pe care apoi să fiu silit să le încalc, de nevoie. Prin bogăție pot câștiga o liniște înșelătoare cu bunurile ce le voi avea, crezând că nu mai am nevoie de Tine, precum bogatul cel nebun din pildă. Amintiți-vă ce spunea bogatul: „Suflete, ai multe bunătăți strânse spre mulți ani, odihnește-te, mănâncă, bea, veselește-te.” /Lc. 12:19/

De aceea, nici Apostolul nu vorbește despre sărăcie, nici de mare bogăție, ci spune „toată îndestularea având.” Să încercăm să fim îndestulați și mulțumiți cu puțin. Să nu ne dorim mai multe bunuri materiale. Să fim lacomi după bunurile duhovnicești, pentru a dobândi mai multe virtuți. Să lucrăm mai mult poruncile lui Dumnezeu.

Socrate spunea: „A nu avea omul nevoie de nici un lucru este dumnezeiește, deoarece Dumnezeu este fără de nevoi. Cu cât are cineva nevoie de mai puține lucruri, cu atât se apropie mai mult de trăsătura dumnezeiască de a nu avea lipsă de ceva.”

Să încercăm, deci, să fim îndestulați. Când există prisosință, să nu zăbovească în mâinile noastre, ci să meargă să acopere nevoile celorlalți.

CEA MAI BUNĂ DEZLEGARE

Gheronda, vremea aceasta este stăpânită mai ales de problematica economică. Toți vrem să înmulțim cumva veniturile familiei, iar când izbutim, ne dăm seama din nou că

Arhimandritul Epifanie/ Avem probleme economice pentru că sântem nesățui. Dacă am fi mulțumiți cu puțin, nu ar exista o astfel de problemă. Lăcomia dă

CUPRINS

7	CEA MAI ÎNALTĂ FILOSOFIE
9	ÎN LOC DE INTRODUCERE
13	ÎNSEMNARE
15	CREDINCIOSUL ÎN SOCIETATEA MODERNA
39	DESPRE BOGĂȚIE
50	DESPRE MILOSTENIE
89	JURĂMINTE ȘI BLESTEME
99	CREȘTINII ȘI TRIBUNALUL
103	KAZANTZÁKIS
121	CREȘTINISM ȘI ELINISM. SINTEZE ELLINO-CREȘTINE
127	LIMBA GRECEASCĂ ȘI TEXTELE DE CULT
142	SISTEMELE SOCIALE ȘI CREȘTINISMUL
160	PUTEREA LUMEASCĂ ȘI BISERICA
186	PEDEAPSA CU MOARTEA ȘI CRIMA
204	RĂZBOI, PACE, ÎNCERCĂRI

COLOFON

Redactor/ Radu Hagi

Traducere/ Ovidiu Lăzărescu

Concept layout/

Atelieruldegrafică.ro

Dtp/ Remus Brihac București

Tipar/ Accent Print Suceava www.predania.ro

Editura Predania/ CP 67, OP 13 **Distribuție/** Balkan Press
0747 499 993

ISBN 978-606-92118-6-1

PREDANIA